www.edcbmj.ir e-ISSN: 2345-5284

Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)

Journal homepage: www.edcbmj.ir/en e-ISSN: 2345-5284

Baqiyatallah University of Medical Sciences

Education Strategies in Wisdom Based University

Amir Miri [1], Abbas Abbaspour [2], Ali Khorsandi [3], Mohamad Bagher Khorramshad [4]

[1] Higher Education Management, Allameh Tabataba'i University, Faculty of Educational Sciences and Psychology, and Baqiyatallah University of Medical Sciences, School of Health, Department of Health Education, Tehran, Iran
[2] Department of Educational Management and Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
[3] Department of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
[4] Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

**Corresponding author Abbas Abbaspour, Department of Educational Management and Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran*
Email: abbaspour1386@gmail.com

Article Info

Keywords: *University, foundation wisdom, opinion, action, strategy*

Abstract

Introduction: Identifying effective educational strategies in developing the skills required by academics with an Islamic approach is one of the basic and urgent needs of the country's academic community. In this regard, the present study uses a descriptive-analytical method based on library information and documents, while conceptualizing the term Wisdom and wisdom based university, with the aim examines the strategies of education in the university with the wisdom based university.

Methods: The present study was conducted by descriptive-analytical method with a qualitative approach. The required information has been collected using authentic documents and documents with a documentary or library method. The data collection fiches has been designed to provide information. Content analysis is done by classifying and categorizing information. Sampling was done by targeted method of chain type.

Results: The research findings show such things as: the rule of belief principles, Islamic rules and ethics in all aspects of the university; Rationality; Cultivation takes precedence over education; The sanctity of science and scientific environments; commitment to the ideals of the Islamic Revolution; Scientific jihad and promotion of national self-confidence and production of beneficial science and development of software movement; priority of national interests and public interests over individual and group interests; Civilization of universities; central justice in all aspects of the university; Attention to the requirements of the connection between the two systems of higher education and public education; Attention to the requirements of the connection of the two systems of higher education and public education are among the principles and foundations of wisdom-based University.

Conclusion: The results of the research show that wisdom-based University is need-based and efficient and deepens knowledge through the alignment between the system of affiliations and beliefs with techniques whose main mission is to train wise people by the centers of wisdom and to create and publish. And the excellence of the culture of science and technology and, ultimately, the development of wisdom.

Copyright © 2020, Education Strategies in Medical Sciences (ESMS). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی
دوره ۱۶، شماره ۱، ۱۴۰۲
صفحات: ۳۱-۲۱

راهبردهای آموزش در دانشگاه حکمت بنیان

امیر میری [۱] ، عباس عباس پور*[۲] ، علی خورسندی [۳] ، محمدباقر خرمشاد [۴]

[۱] گروه مدیریت آموزش عالی دانشگاه علامه طباطبایی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی و دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله دانشکده بهداشت، گروه آموزش بهداشت، تهران، ایران
[۲] گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران
[۳] گروه برنامه ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران
[۴] گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

*نویسنده مسوول: عباس عباس پور ، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران
ایمیل: abbaspour1386@gmail.com

چکیده

مقدمه: شناسایی راهبردهای آموزشی موثر در توسعه مهارتهای مورد نیاز دانشگاهیان با رویکرد اسلامی از نیازهای اساسی و مبرم جامعه دانشگاهی کشور است. در همین راستا پژوهش حاضر با روش توصیفی– تحلیلی بر پایه اطلاعات کتابخانه ای و اسنادی ضمن مفهوم شناسی واژه حکمت و دانشگاه حکمت بنیان با هدف بررسی راهبردهای آموزش در دانشگاه با رویکرد دانشگاه حکمت بنیان انجام گردیده است.

روش ها: پژوهش حاضر با روش توصیفی – تحلیلی با رویکرد کیفی، انجام پذیرفته و اطلاعات مورد نیاز با استفاده از اسناد و مدارک معتبر با شیوه اسنادی یا کتابخانه ای با ابزار فیش برداری گردآوری گردیده و با طبقه بندی و تحلیل اطلاعات نسبت به تجزیه و تحلیل مطالب اقدام شده است. نمونه گیری با روش هدفمند از نوع زنجیره ای انجام شده است.

یافته ها: یافته های پژوهش نشان می دهد مواردی از قبیل: حاکمیت اصول اعتقادی، احکام و اخلاق اسلامی در تمامی ابعاد دانشگاه؛ خردورزی و عقلانیت؛ تقدم تزکیه بر تعلیم؛ قدسی بودن علم و محیط های علمی؛تعهد به آرمان های انقلاب اسلامی؛ جهاد علمی و ارتقای اعتماد به نفس ملی و تولید علم نافع و توسعه نهضت نرم افزاری؛تقدم منافع ملی و مصالح عمومی بر منافع فردی و گروهی؛ تمدن سازی دانشگاه ها؛عدالت محوری در تمامی شئون دانشگاه؛ اهتمام به ملازمات پیوستگی دو نظام آموزش عالی و آموزش عمومی؛اهتمام به ملازمات پیوستگی دو نظام آموزش عالی و آموزش عمومی از جمله اصول و مبانی دانشگاه حکمت بنیان هستند.

نتیجه گیری: نتایج تحقیق نشان می دهد، دانشگاه حکمت بنیان نیاز محور و کارآمد و تعمیق بخشی دانش از طریق هم سویی میان نظام تعلقات و باورها با تکنیک ها است که ماموریت اصلی آن، تربیت انسان های حکیم، توسط مراکز حکمت بنیان و در جهت خلق، نشر و تعالی فرهنگ علم و فناوری و در نهایت، توسعه حکمت می باشد.

واژگان کلیدی: دانشگاه ،حکمت بنیان، نظر، عمل، راهبرد

مقدمه

راهبرد یک برنامه با نقشه ی کلی است که از مجموعه ای عملیات تشکیل و برای رسیدن به یک هدف معین مطرح می شود. وقتی این نقشه برای رسیدن به آموزش باشد، راهبرد آموزشی است. راهبرد آموزشی یکی از عوامل مهم در فرایند طراحی به شمار می رود. زیرا تعیین کننده ی نوع وظایف استاد و زمینه ساز فعالیت های دانشجویان در کلاس ها درس است. راهبرد عبارت است از برنامه جامع و همه جانبه که نشان می دهد سازمان چگونه می خواهد به ماموریت و هدف های خود دست یابد. مدیریت راهبردی یعنی برنامه‌ریزی، مانیتورینگ (پایش)، آنالیز و ارزیابی مستمر تمام الزاماتی است که سازمان‌ها باید برای تحقق اهداف و مقاصدشان رعایت کنند. تغییر در محیط‌های کاری و تجاری، سازمان‌ها را ملزم کرده تا همواره راهبرد خود برای رسیدن به موفقیت را ارزیابی کنند. فرایند مدیریت راهبردی به سازمان‌ها کمک می‌کند تا شرایط کنونی‌شان را درنظر بگیرند، راهبرد ها را مشخص و استفاده کنند و کارایی راهبردهای مدیریتی اجرا شده را، بررسی کنند. دانشگاه سازمانی با قدمتی بسیار طولانی است و در همه تمدن ها و جوامع بشری ازجمله ایران به صورت های مختلف و با عملکردهای متفاوت وجود داشته است. امروزه دانشگاه واژه ای چند معنایی است: محل آموزش، محل ارائه درس، محل تربیت کارشناسان مورد نیاز سازمان ها، محل پژوهش، محل نقادی سیستم های اجتماعی، فرهنگی، علمی، محل اندیشه ورزی و خلاقیت و نوآوری....، همه این کارکردهای متنوع و متضاد در موقعیت هایی تحقق می پذیرد یا انتظار می رود تحقق یابد که دانشگاه نامیده می شود. طی ۴۰ سال گذشته تلاش های بسیار زیادی جهت اسلامی شدن دانشگاه ها توسط اساتید،محققین و مسئولین آموزش عالی ایران صورت پذیرفته و در ادامه راه برای تکمیل این تلاش ها و شکل گیری یک نظام منسجم و پیاده سازی کامل تر این موضوع مطابق تحقیقات یک دهه اخیر،نظام دانشگاه حکمت بنیان پیشنهاد شده است.دانشگاهی که تجلّی معنویت، اخلاق و فرهنگ و ارزشهای دینی و ملّی می باشد[۱] یکی از موضوعات مهم که در دانشگاه حکمت بنیان برآن تاکید می شود، توجه به اخلاق و معنویت است. ضرورت وجود اخلاق و معنویت و سلامت معنوی در تعلیم و تربیت در مطالعات بسیاری مورد بررسی قرار گرفته و بر وجود آن تاکید شده است. براساس مطالعات گذشته دانشگاه حکمت بنیان می تواند کارکرد جدیدی برای دانشگاه ایجاد کند و اصول و چارچوب دانشگاه را براساس این نگاه جدید بازتعریف کند و تغییر دهد. در نظام آموزش عالی موجود در دانشگاه های ایران تلاش های بسیاری برای تحقق فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی شده است ولی برای پیاده سازی دانشگاه حکمت بنیان، نظام "منسجم عملیاتی" پیشنهاد نشده است.حال سوال این است که دانشگاه حکمت بنیان دارای چه راهبردهای آموزشی است؟ برای رسیدن به دانشگاه آرمانی و طراحی و تحقق پیشرفت متعالی از کجا و چگونه باید شروع کرد؟پژوهش حاضر در راستای پاسخ گویی به این سوالات تدوین یافته است.

از جـمله تحقیقات مرتبط با این بحث تالیفاتی از قبیل: « چیستی و کارکرد حکمت عملی در سنجش آن با حکمت نظری» از نوری است که بر اساس یافته های حکمت عملی یک دانش برهانی است که هم با دانش‌های عملی و هم با حکمت نظری تفاوت دارد. از یک سو، متفاوت با دانش‌های عملی‌ای است که از آنها با حرف و مهارت‌ها یاد می‌شود؛ چرا که حکمت عملی یک دانش قیاسی مربوط به حیطه افعال ارادی در مسیر سعادت انسان است که شناخت قوانین کلی ملکات خلقی از راه قیاس و فکر را بر عهده دارد. از سوی دیگر، متفاوت با حکمت نظری است؛ چرا که حکمت نظری از حقایق وجودی غیر معطوف به فعل ارادی انسان و احکام مربوط به این حقایق ـ که فاقد محتوای ارزشی و اتصاف به خیر و شرّ هستند ـ بحث می‌کند. حکمت عملی در تحقق غایت خود، یعنی تامین سعادت بشر، نیازمند حکمت نظری است؛ زیرا مباحث مرتبط با چیستی سعادت انسان، در دو بخش از مباحث حکمت نظری، یعنی نفس‌شناسی و علت غایی مطرح می‌شود. ازاین‌جهت، حکمت عملی را می‌توان تکمیل‌کننده حکمت نظری و امتدادبخش آن دانست..[۲] پژوهش سید مظهری تحت عنوان« بررسی رابطه حکمت و تزکیه نفس در حکمت متعالیه » نشان داد که : دغدغه اصلی ملاصدرا در تعریف و ارائه حکمت متعالیه، کمال نفس و تزکیه آن بوده است. همچنین غایات حکمت که ملاصدرا و دیگران از آنها به «غایت» تعبیر نموده اند، در حقیقت، غایات و نتایج عملی و هستی شناختی هستند، نه غایات علم شناختی و روش شناختی. و حکمت، عامل اصلی تزکیه صحیح نفس و تزکیه نفس نیز عامل اصلی فهم صحیح مسائل فلسفی است. از طرفی تزکیه نفس در شکلگیری مفهوم، تعریف، مصداق و غایات این جهانی حکمت، نقش بسیار اساسی دارد.[۳] و دیگر

پژوهش هایی که در زمینه حکمت انجام شده است اما هیچ کدام از این تحقیقات موضوع راهبردهای آموزش در دانشگاه با رویکرد دانشگاه حکمت بنیان را مورد مداقه قرار ندادند و این وجه تمایز پژوهش حاضر با تحقیقات گذشته می باشد.

روش ها

روش تحقیق حاضر از منظر ماهیت داده ها،کیفی،بر اساس هدف در زمره پژوهش های کاربردی و از منظر نحوه گردآوری داده‌ها جزء تحقیقات توصیفی و از نظر رویکرد پژوهش؛ کیفی است. روش جمع آوری اطلاعات و دادها در پژوهش حاضر به شیوه اسنادی یا کتابخانه ای است که در آن موضوعِ مطالعه، سند و متن مکتوب می باشد. ابزار گرد آوری اطلاعات به صورت فیش برداری می باشد .

جامعه این پژوهش همه مقالات و منابع در دسترس در خصوص دانشگاه حکمت بنیان موجود در پایگاه های علمی معتبر بوده است و تعداد ۵۰منبع و اسناد و مدارک چاپی و الکترونیکی موجود (اعم از داخلی و خارجی) پیرامون موضوع پژوهش مانند کتب و مقالات علوم اسلامی بدست آمده است. روش نمونه گیری بدین صورت است که از میان منابع مرتبط با موضوع پژوهش که برای پژوهشگر قابل دسترسی بود، به روش نمونه گیری هدفمند از نوع زنجیره ای استفاده شده است. داده های بدست آمده به روش کد گذاری داده ها، طبقه بندی داده ها، حذف موارد مشابه و اضافی، ادغام و تدوین مقوله ها تحلیل آماده سازی شده اند.

نتایج

همان طور که در جدول۱ مشاهده می شود، اصول و مبانی و راهبردهای آموزش در دانشگاه با رویکرد دانشگاه حکمت بنیان تبیین و نتایج آن ها به شرح ذیل آورده شده است.

جدول ۱ –یافته های تحقیق

متغیر	نتایج
حاکمیت اصول اعتقادی، احکام و اخلاق اسلامی	نهادینه سازی اصول، معارف، شریعت و اخلاق اسلامی و توجه به فرهنگ امامت، و انتظار در تمامی ابعاد دانشگاه اسلامی
خردورزی و عقلانیت	تقویت عقلانیت، خردورزی و خلاقیت در میان دانشگاهیان در پرتو تعالیم اسلامی و توجه به همسویی مفاهیم وحیانی، عقلانی و تجربی، عمل گرایی
تقدم تزکیه بر تعلیم	اولویت دادن به تربیت و تهذیب روحی و تعالی معنوی سرمایه انسانی دانشگاه و محوریت داشتن تزکیه در محتوای آموزشی و پژوهشی و تنظیم ساختارهای دانشگاه
تعهد به آرمان های انقلاب اسلامی	برخورداری از بینش و بصیرت دینی و سیاسی و ایفای نقش در عرصه های مختلف و حضور فعال در صحنه و تقویت دلبستگی به نظام و وفاداری به ارزش ها و صبر و پایداری در جهت تحقق آرمان های انقلاب اسلامی
جهاد علمی و ارتقای اعتماد به نفس ملی	ارتقاء خودباوری علمی و رهایی از وابستگی علمی، تولید و توسعه علم نافع، کارآمد و بومی و ترویج آزاداندیشی و تضارب آراء در میان دانشگاهیان
تمدن سازی دانشگاه ها	تولید دانش و فرهنگ تمدنی با رویکرد اسلامی و آینده پژوهانه و تاثیر گذار و الگو برای دانشگاه های جهان و احراز مرجعیت علمی
عدالت محوری در تمامی شئون دانشگاه	توزیع و بهره مندی عادلانه از امکانات آموزش عالی در نظامات چهارگانه با تاکید بر عدالت آموزشی
تعادل و هماهنگی در نظامات چهارگانه دانشگاه	ایجاد توازن هدفمند و یکپارچگی در نظام های چهارگانه دانشگاه؛ فرهنگی–تربیتی، آموزشی، پژوهشی–فناوری و مدیریتی

ارتقاء جایگاه هدایت گر خانواده در تعالی بخشی علمی و فرهنگی دانشجویان	تقویت بنیان خانواده و گزینش بومی با تاکید بر مسئولیت پایان ناپذیر خانواده در امر تعلیم و تربیت با احترام به هویت دانشجو
اهتمام به ملازمات پیوستگی دو نظام آموزش عالی و آموزش عمومی	ایجاد پیوستگی در سیاست گذاری و برنامه ریزی میان دو دوره آموزش عمومی و آموزش عالی به منظور تداوم فرآیند فعالیت های تعلیم و تربیت

در بررسی منابع و مقالات به دست آمده و مرتبط ؛ یازده اصل راهبردی برای آموزش با رویکرد دانشگاه حکمت بنیان که از منابع در دسترس بدست آمده است که نشان می دهد که برای پیاده سازی رویکرد حکمت بنیان می بایست مفاهیم وحیانی و عقلانی و تجربی در یک راستا باشند و همسویی داشته باشند و فراگیران پس از یادگیری دانش بر اساس این مفاهیم؛ به عمل به دانش فراگرفته شده ابتدا در زندگی شخصی و سپس در سایر شئون زندگی بپردازند.

برای اجرای عدالت آموزشی و تمدن سازی نیاز به جهاد علمی و همسویی نظام آموزش عالی و آموزشی عمومی (مدرسه) داریم و همچنین می بایست به تقویت بنیان خانواده نیز اهمیت داده شود و برای ارتقاء آن برنامه ریزی گردد.

بحث و تحلیل

در این پژوهش ابتدا به بررسی و تحلیل حکمت و دانشگاه حکمت بنیان می پردازیم سپس راهبرهای آموزش را مورد بحث و تحلیل قرار می دهیم.

۱-حکمت

هر کدام از لغویون در کتب لغت خود به تبیین معنای واژه حکمت پرداختند. از جمله راغب اصفهانی در مفردات خویش در مورد حکمت می گوید: «منعاً لإصلاح، و منه سَمّیته للّجَام». یعنی منع و بازداشتن از کاری به منظور اصلاح آن امر است که به همین خاطر افسار اسب، حَکَمَهٔ نامیده شده است.[۴،ص۳۴۸] وابن منظور در لسان العرب، حکمت را شناخت اشیا به بهترین نحو می داند.[۵،ج۱۲،ص۱۴۰] در کتاب العین، حکمت این گونه شرح داده شده است: «مرجعُها اِلی العَدلِ و العلمِ و الحلمِ»[۶،ج۴،ص۳۰۱] ، یعنی حکمت، واژه ای است که مرجعش، عدالت و دانش و بردباری است. قرشی نیز در کتاب خود حکمت را این گونه می داند: «حکمت یک حالت و خصیصهٔ درک و تشخیص است که شخص می تواند به وسیلهٔ آن حقّ و واقعیّت را درک کند، مانع از فساد شود و کار را متقن و محکم انجام دهد. علی هذا حکمت حالتی نفسانی و صفتی روحی است و نه شیء خارجی، بلکه شیء محکم خارجی، از نتایج حکمت است.»[۷،ج۲،ص۱۶۳] کلمهٔ حکمت، مترادف فلسفه به کار رفته و در اصل به فلسفه یونانی که به زبان عربی ترجمه شده، اطلاق گردیده است. هم چنین لغت یونانی «فیلوزوفیا» در متون منطقی قدیمی که از یونانی به عربی ترجمه گشته، به لفظ حکمت برگردانیده شده و عرب، لغت فلسفه را نیز عادتاً مرادف لغت حکمت به کار برده است، اگرچه مشّائون، کلمهٔ فلسفه را ترجیح می دادند. امّا آنان که در فلسفه معتقد به وفق دادن مکتب های مختلف بودند، استعمال لفظ حکمت را ترجیح می دادند[۸،ص۲۸] مهمّ ترین مهد علم پیش از اسلام که گروهی از حکما را در دامان خود پرورانیده، «اسکندریّه» است. در این مرکز حکمای بزرگی در فلسفه، علوم ریاضی، شیمی، طب، هیئت و جغرافیا پرورش یافتند، مانند اقلیدس (متوفی ۲۸۵ ق.م) که از قدیمی ترین معلّمان این مرکز به شمار می‌رفت. دومین مهد پرورش حکما، مراکز سریانی بوده است، منسوب به سوریه، در نواحی غربی فرات، مردم این دیار، در اواخر قرن دوم میلادی، به دین مسیح گرویدند. و سومین مهد حکما قبل از اسلام، مراکز ایران بوده است. ارتباط ایران با مراکز علمی یونان و رم، از عهد هخامنشیان آغاز شد و زبان یونانی با تسلّط اسکندر بر ایران متداول گردید. در عهد ساسانیان، با رواج دین مسیح، زبان یونانی بیش از پیش در ایران رونق یافت. کلیساهایی مانند بیت اردشیر (ریو اردشیر، ریشهر) در «ارّجان» فارس و «بیت لاباط» یا «جندی شاپور» که مرکز تجمّع دانشمندان و بزرگ ترین مرکز پرورش حکمای قبل از اسلام گردید.[۸، ص ۴۱] از مجموع آنچه واژه شناسان در معنای حکیم گفته اند به دست آمد که واژه حکم، محکم، حاکم، حکومت و حکمت، هر یک با نوعی ممانعت ازخلال و فساد و حاوی معنای اتقان و استواری و

درستی می باشند. نتایج آماری نیز در نهایت نشان می دهد که علم الهی همان معنای حکمت است. نسبت عقل و حکمت، بدین شکل است که هر حکیمی، عاقل است، امّا هر عاقلی لزوماً به مرحله حکمت نرسیده است. حکمت جایگاهی بین عقل و یقین پیدا می کند. عقل، مقدمه حکمت و یقین نهایت آن است.[۹،صص۶-۷]

کلمه "حکمت" به کسر "حاء" بر وزن "فعله" است، که وزنی است مخصوص افاده نوع، یعین دلالت بر نوع معنایی می کند که در این قالب در آمده پس حکمت به معنای نوعی احکام و اتقان و یا نوعی از امر محکم و متقن است، آن چنانکه هیچ رخنه و یا سستی در آن نباشد، و این کلمه بیشتر در معلومات عقلی و حق و صادق استعمال می شود، و معنایش در این موارد این است که بطلان و کذب به هیچ وجه در آن معنا راه ندارد. پس حکمت عبارت است از قضایای حقه ای که مطابق با واقع باشد، یعنی به نحوی مشتمل بر سعادت بشر باشد، مثلا معارف حقه الهیه درباره مبداء و معاد باشد، و یا اگر مشتمل بر معارفی از حقایق عالم طبیعی است معارفی باشد که باز با سعادت انسان سروکار داشته باشد، مانند حقائق فطری که اساس تشریعات دینی ار تشکیل می دهد.[۱۰] حکمت گمشده مومن است، حکمت را فراگیر هرچند از منافقان باشد.[۱۱ ، حکمت ۸۰]. حکمت را هر کجا که باشد، فراگیر، گاهی حکمت در سینه منافق است و بی تابی کند تا بیرون آمده و با همدمانش در سینه مومن آرام گیرد.[۱۱، حکمت ۷۹]. علمی که در سعادت انسان نقش بنیادین دارد و استدلالی و برهانی است به دو قسمت تقسیم می شود، اول حکمت نظری، دوم حکمت عملی. حکت نظری؛ بحث پیرامون مسائل توحید، نبوت، معاد و سایر مسائل نظری که خواه انسان باشد و خواه انسان نباشد وجود آن حقایق در جای خودش محفوظ است. کمال انسان در این است که بعد از بحث در پیرامون آنها، آنها را بشناسد ولی وجود آنها در اختیار انسان نیست که اگر انسان نبود آنها هم نباشد. حکمت عملی عبارت است از بحث در پیرامون مسائلی که اگر انسان نباشد آنها هم وجود نداردو مانند: اخلاق، تهذیب جان، تربیت روح، اداراه امور منزل، اداره امور جامعه و مانند اینها، که اگر بشر نباشد مسائل حکمت عملی جایی نخواهد داشت. از این نظر علوم انسانی را که در کمال انسان نقش موثری دارد به این و قسم تقسیم کرده اند.

۲-دانشگاه حکمت بنیان

دانشگاه حکمت بنیان که از منظر نهادی؛ نخ تسبیح فضایل اخلاقی در مدینهٔ فاضله است ودر نهایت، مکارم اخلاقی را به ظهور و بروز می رساند. از منظر ساختاری وکارکردی کلان، این نوع دانشگاه عبارت است از: هندسهٔ پویا (معماری) با ابتنای بر ارزشهای دینی و ملی و که براساس کارکرد افراد، گروهها و مراکز حکمت بنیان و در چارچوب خوشه های علم و فنّاوری ازهم افزایی، خودسازماندهی و معماری علم و ثروت حکمت بنیان در سطح ملی و فراملی پشتیبانی می کند و دارای رابطهٔ مؤثر و سازمان یافته ای با صنعت، دولت و جامعه است.این دانشگاه با مأموریتی که ترسیم شد، نیاز به ساختار ستادی منحصر به فردی دارد. دانشگاه حکمت بنیان در تعاملی هم افزا با محیط (جامعه، دیگر انسانها و نهادها، طبیعت و ...) قرار دارد. در خصوص الگوی کلان صفی این دانشگاه، اجمالاً می توان به شبکهٔ مراکز حکمت بنیان و ساماندهی ارکان صفی دانشگاه از جمله دانشکده ها و پژوهشکده ها توسط این مراکز و در نهایت، تحقق ارتباطات خودسازمانده و هم افزا با جامعه و دانشگاه اشاره کرد.مهم ترین محمل شبکهٔ ارتباطات خودسازمانده یاد شده، الگوی پژوهش بنیادی راهبردی است. در این الگو، دانشگاه در عین اینکه مرزهای علم و فنّاوری را نظام مند توسعه می دهد، به سوی حل مسئلهٔ ملّی، بین المللی یا مشترک معطوف است. این الگو به آموزش و توسعهٔ فنّاوری راهبردی نیز قابل توسعه است. از منظر محتوایی کلان، دانشگاه حکمت بنیان می بایست تجلّی معنویت، اخلاق و فرهنگ (ارزشهای دینی و ملّی) باشد. با ابتنای بر دانشگاه حکمت بنیان و نظام نفع، زمینه برای تحقق مرتبهٔ وجودی بالاتر؛ یعنی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، سپس در مرتبه بالاتر، الگوی اسلامی پیشرفت (اسلامی- مصری، اسلامی- تونسی، اسلامی- عراقی و ...) با همکاری اختیاری جمهوری اسلامی ایران ودیگر کشورهای اسلامی فراهم می شود. دستیابی به آرمان غایی (الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت) با توسعه حکمت و ایجاد دانشگاه حکمت بنیان و به عبارتی دیگر؛ تناسب پویای نظر-عمل، باطن-ظاهر و جمع – فرد با راهبری نظر، باطن و جمع (با ابتنای بر فطرت) شکل خواهد گرفت.[۱]

۳-راهبردهای آموزش در دانشگاه حکمت بنیان

از آنجا که دانشگاه حکمت بنیان،دانشگاهی اسلامی و متثر از احکام و مبانی اسلامی است چارچوب نظری دانشگاه حکمت بنیان بر پایه سه اصل تعریف حکمت در دانشگاه، ارکان دانشگاه

حکمت بنیان و اصول ارائه شده در آیه ۱۵۱ سوره بقره ارائه گردید که ذیلاً به تبیین آنها پرداخته می شود:

در سند چشم انداز بیست ساله انقلاب اسلامی ایران که در تاریخ ۱۳۸۲/۸/۱۳ توسط رهبر معظم انقلاب به سران قوای سه گانه ابلاغ شده در خصوص توسعه با هویت اسلامی انقلابی اینگونه بیان شده؛ با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه ریزی شده و مدیرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان ها و اصول قانون اساسی، در چشم انداز بیست ساله، ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی ، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین الملل. در چشم انداز نظام آموزش عالی در افق ۱۴۰۴ دانشگاه ها اینگونه تعریف شده اند؛ برخورداری از دانشگاه ها و پژوهشگاه های پیشگام در عرصه تولید دانش تمدنی و تبیین و توسعه فرهنگ جهانی اسلام و پیشتاز در گسترش مرزهای دانش و علوم کاربردی و کارآمد مبتنی بر نگرش وحیانی به منظور کسب مرجعیت علمی و فرهنگی در منطقه و جهان اسلام و دارای اساتید عالم، متدین، عدالت خواه و آزاد اندیش تربیت یافته در مکتب اسلام و انقلاب، مسئولیت پذیر در عرصه های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با توانایی تربیت متخصصانی متدین و متعهد و دانشمندانی برتر.سند دانشگاه اسلامی در سال ۱۳۹۲ توسط شورای اسلامی شدن دانشگاه ها تهیه و به تصویب شورای انقلاب فرهنگی رسیده است و به وزارت علوم جهت اجرا ابلاغ شده است. در این سند؛ ماموریت دانشگاه اسلامی اینگونه تعریف شده است: دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی هر جامعه نماد بالاترین سطح علم و فرهنگ آن جامعه محسوب می شوند؛ بنابراین آموزش عالی کشور بایستی، مبدا تحولات علم و فرهنگ باشد. احیای هویت تمدنی و پیشرفت جمهوری اسلامی، مستلزم رشد متوازن و همه جانبه ابعاد علمی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی کشور است که در مسیر تعالی آن، آموزش عالی کشور نقش پیشران و موتور محرکه را بر عهده خواهد داشت

در فصل دوم این سند به اصول و مبانی دانشگاه اسلامی پرداخته که به شرح ذیل است:

۱- حاکمیت اصول اعتقادی، احکام و اخلاق اسلامی در تمامی ابعاد دانشگاه

نهادینه سازی اصول، معارف، شریعت و اخلاق اسلامی و توجه به فرهنگ امامت، و انتظار در تمامی ابعاد دانشگاه اسلامی

۲- خردورزی و عقلانیت

تقویت عقلانیت، خردورزی و خلاقیت در میان دانشگاهیان در پرتو تعالیم اسلامی و توجه به همسویی مفاهیم وحیانی، عقلانی و تجربی

۳- قدسی بودن علم و محیط های علمی

توجه به قداست علم و فضای آموزش عالی و تلقی عبادت از تعلیم و تعلم و تکریم عالم و متعلم

۴- تقدم تزکیه بر تعلیم

اولویت دادن به تربیت و تهذیب روحی و تعالی معنوی سرمایه انسانی دانشگاه و محوریت داشتن تزکیه در محتوای آموزشی و پژوهشی و تنظیم ساختارهای دانشگاه

۵- تعهد به آرمان های انقلاب اسلامی

برخورداری از بینش و بصیرت دینی و سیاسی و ایفای نقش در عرصه های مختلف و حضور فعال در صحنه و تقویت دلبستگی به نظام و وفاداری به ارزش ها و صبر و پایداری در جهت تحقق آرمان های انقلاب اسلامی

۶- جهاد علمی و ارتقای اعتماد به نفس ملی و تولید علم نافع و توسعه نهضت نرم افزاری

ارتقاء خودباوری علمی و رهایی از وابستگی علمی، تولید و توسعه علم نافع، کارآمد و بومی در جهت تامین آرمان های نظام به منظور پیشرفت و خودکفایی علمی–فناوری و ترویج آزاداندیشی و تضارب آراء در میان دانشگاهیان

۷- تقدم منافع ملی و مصالح عمومی بر منافع فردی و گروهی و اهتمام بر وحدت ملی

مقدم داشتن منافع نظام بر منافع شخصی و گروهی و ایفای نقش موثر دانشگاه در حفظ مصالح نظام و تامین منافع عمومی و وحدت ملی و در خدمت جامعه بودن دانشگاه ها

۸- تمدن سازی دانشگاه ها

تولید دانش و فرهنگ تمدنی با رویکرد اسلامی و آینده پژوهانه و تاثیر گذار و الگو برای دانشگاه های جهاان و احراز مرجعیت علمی

۹- وحدت حوزه و دانشگاه

وحدت در هدف و تعامل و همکاری همه جانبه؛ علمی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و هنری حوزه و دانشگاه

۱۰- عدالت محوری در تمامی شئون دانشگاه

توزیع و بهره مندی عادلانه از امکانات آموزش عالی در نظامات چهارگانه با تاکید بر عدالت آموزشی

۱۱- تعادل و هماهنگی در نظامات چهارگانه دانشگاه
ایجاد توازن هدفمند و یکپارچگی در نظام های چهارگانه دانشگاه؛ فرهنگی-تربیتی، آموزشی، پژوهشی-فناوری و مدیریتی

۱۲- ارتقاء جایگاه هدایت گر خانواده در تعالی بخشی علمی و فرهنگی دانشجویان
تقویت بنیان خانواده و گزینش بومی با تاکید بر مسئولیت پایان ناپذیر خانواده در امر تعلیم و تربیت با احترام به هویت دانشجو

۱۳- اعتلای فرهنگی فضای عمومی دانشگاه
انضباط بخشی و اعتلای فرهنگی-تربیتی فضای عمومی دانشگاه ها و رعایت شئونات محیط علمی و تعظیم شعائر در دانشگاه ها براساس فرهنگ اسلامی

۱۴- اهتمام به ملازمات پیوستگی دو نظام آموزش عالی و آموزش عمومی
ایجاد پیوستگی در سیاست گذاری و برنامه ریزی میان دو دوره آموزش عمومی و آموزش عالی به منظور تداوم فرآیند فعالیت های تعلیم و تربیت

۱۵- اهتمام به ملازمات پیوستگی دو نظام آموزش عالی و آموزش عمومی
ایجاد پیوستگی در سیاست گذاری و برنامه ریزی میان دو دوره آموزش عمومی و آموزش عالی به منظور تداوم فرآیند فعالیت های تعلیم و تربیت

در فصل سوم سند مذکور چشم انداز نظام آموزش عالی در افق ۱۴۰۴ به شرح ذیل آمده است:

"برخوردار از دانشگاه ها و پژوهشگاه های پیشگام در عرصه تولید دانش تمدنی و تبیین و توسعه فرهنگ جهانی اسلام و پیشتاز در گسترش مرزهای دانش و علوم کاربردی و کارآمد مبتنی بر نگرش وحیانی به منظور کسب مرجعیت علمی و فرهنگی در منطقه و جهان اسلام و دارای اساتید عالم، متدین، عدالت خواه و آزاد اندیش تربیت یافته در مکتب اسلام و انقلاب مسئولیت پذیر در عرصه های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با توانایی تربیت متخصصانی متدین و متعهد و دانشمندانی برتر" دانشگاه اسلامی در افق ۱۴۰۴ با اتکال برقدرت لایزال الهی و در راستای احیای تمدن اسلامی-ایرانی دارای چشم انداز های بخشی ذیل خواهد بود:

۱- چشم انداز فرهنگی-تربیتی:
"خردورز، آزاد اندیش و خلاق"، "با اعتماد به نفس علمی و ملی بالا و تامین کننده استقلال علمی و خودکفایی کشور"، برخوردار از "هویت تمدن ساز اسلامی-ایرانی"، "الهام بخش در جهان اسلام"، "متعهد به آرمان های انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی"،"پرورش دهنده نخبگانی عالم، معتقد، متشرع و متخلق و مهذب" و "تجلی بخش الگوی سبک زندگی اسلامی-ایرانی"

۲- چشم انداز آموزشی:
"برخوردار از اساتید عالم، متدین، انقلابی، محقق و مولد علم نافع، کارآمد و منطبق بر آموزه های دینی و وحیانی، عدالتخواه و آزاداندیش تربیت یافته در مکتب اسلام و انقلاب، مسئولیت پذیر در عرصه های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با توانایی تربیت دانش آموختگانی متخصص، متعهد، خلاق و کارآفرین، تولید کننده محتوای آموزشی منطبق بر دین، عدالت محور، معتقد به نورانیت و قدسیت علم و تکریم عالم و متعلم"

۳- چشم انداز پژوهش و فناوری:
پیشتاز در عرصه "تولید و گسترش مرزهای دانش و علوم کاربردی و کارآمد مبتنی بر آموزه های دینی و وحیانی" با "مرجعیت علمی و فرهنگی در جهان اسلام"و"پیشتاز نهضت نرم افزاری" با توانایی جذب و تربیت محققانی نوآور و توانمند در حل و تحلیل چالش های علمی و بین المللی و دانشمندانی برتر در عرصه های مورد نیاز کشور و منطقه و متعامل با حوزه"

۴- چشم انداز مدیریتی:
"متوازن و نظام مند"،"عدالت محور و کارآمد"،"درخدمت مصالح عمومی و منافع ملی"،"کارآفرین، ارتقاءدهنده بعد علمی، مهارتی و اخلاقی سرمایه های انسانی"، "دارای شاخص و استانداردهای بومی" و "پویا و با نشاط[۱۲،صص۳-۶]

چشم انداز چهار نظام مدنظر سند اسلامی در بالا آورده شد. با توجه به تاکید پیوستگی دو نظام آموزش عالی و عمومی در اصل ۱۴ بخشی از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران که نظام تعلیم تربیت اشاره دارد، در زیر آورده شده است که متناظر به اصول و چشم انداز های دانشگاه اسلامی است:

تحقق ارزش ها و آرمان های متعالی انقلاب اسلامی مستلزم تلاش همه جانبه در تمام ابعاد فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی است. عرصه تعلیم و تربیت از مهمترین زیرساخت های تعالی همه جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه

انسانی شایسته کشور در عرصه های مختلف است. تحقق آرمانهای متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان ملت ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسانهای عالم، متقی و آزاده و اخلاقی است. تعلیم و تربیتی که تحقق بخش حیات طیبه، جامعه عدل جهانی و تمدن اسلامی ایرانی باشد در پرتو چنین سرمایه انسانی متعالی است که جامعه بشری آمادگی تحقق حکومت جهانی انسان کامل را یافته و در سایه چنین حکومتی ظرفیت و استعدادهای بشر به شکوفایی و کمال خواهد رسید.[۱۳]

با توجه به تاکید پیوستگی دو نظام آموزش عالی و عمومی در اصل ۱۴ بخشی از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران که نظام تعلیم تربیت اشاره دارد، در زیر آورده شده است که متناظر به اصول و چشم انداز های دانشگاه اسلامی است: تحقق ارزش ها و آرمان های متعالی انقلاب اسلامی مستلزم تلاش همه جانبه در تمام ابعاد فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی است. عرصه تعلیم و تربیت از مهمترین زیرساخت های تعالی همه جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه های مختلف است. تحقق آرمانهای متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان ملت ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسانهای عالم، متقی و آزاده و اخلاقی است. تعلیم و تربیتی که تحقق بخش حیات طیبه، جامعه عدل جهانی و تمدن اسلامی ایرانی باشد در پرتو چنین سرمایه انسانی متعالی است که جامعه بشری آمادگی تحقق حکومت جهانی انسان کامل را یافته و در سایه چنین حکومتی ظرفیت و استعدادهای بشر به شکوفایی و کمال خواهد رسید.[۱۳]

چگونه دانشگاه ها به عقل و انسانیت خیانت کرده اند – و در مورد آن چه باید کرد؟ انقلابی در دانشگاه ضروری است، به طوری که مشکلات زندگی، از جمله مشکلات جهانی، در قلب کار قرار گیرد و هدف اساسی جستجو شود. ترویج حکمت، و نه فقط کسب دانش. هر رشته و جنبه ای از دانشگاه باید تغییر کند، و کل نحوه ارتباط دانشگاه با بقیه جهان اجتماعی. دانشگاه هایی که به دنبال دانش و دانش فنی هستند به عقل خیانت می کنند و در نتیجه به بشریت خیانت می کنند. در نتیجه دقیق تر شدن از نظر فکری، تحقیقات آکادمیک به نفع بشریت بسیار بیشتر می شود. اگر انقلاب برای همه آن سال‌ها پیش می‌رفت و در عمل آکادمیک قرار می‌گرفت، ممکن بود اکنون در دنیایی بسیار امیدوارتر از دنیایی که با آن روبرو هستیم زندگی کنیم. نتیجه این است که ما نیاز مبرمی به ایجاد یک کمپین پرمخاطب داریم که اختصاص داده شود تا دانشگاه‌ها را به شیوه‌ای که لازم است تغییر دهیم تا بشریت یاد بگیرد که چگونه پیشرفت اجتماعی را به سوی جهانی بهتر، عاقل‌تر، متمدن‌تر و روشن‌تر انجام دهد. [۱۴]

مطابق هستی شناسی و انسان شناسی خرد متعالی ، بشر دارای چهار بعد اصلی است از جمله جسم ، روان ، ادارک و روح و هر یک شامل دو جنبه اصلی است. در جهان مادی ، انسان جنبه های بدنی و رفتاری دارد که با سلامت بیولوژیک و اجتماعی مشابه است. در جهان ایده ، وجود انسان دارای جنبه های ماندگاری و تصور با سلامتی ذهنی و هویتی است. در کیهان آرم ، انتزاع و تصمیم از جنبه های انسان مطابق با سلامت منطقی و فکری است. سرانجام ، طبیعت (فطرت) و اقتدار دو جنبه وجودی انسان در رابطه با وجود الهی هستند که با سلامت معنوی و اخلاقی مطابقت دارند. [۱۵]

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به تبیین راهبردهای آموزش در دانشگاه با رویکرد دانشگاه حکمت بنیان پرداخته و به نتایج زیر دست یافته است:

۱–دانشگاه حکمت بنیان، هندسه پویایی است که، براساس کارکرد افراد، گروه ها و مراکز حکمت بنیان و یا تکیه بر ارزش های دینی و ملی در چارچوب خوشه های علم و فناوری از هم افزایی، خودسازماندهی و معماری علم و ثروت حکمت بنیان در سطح ملی و فراملی پشتیبانی می کند و دارای رابطه موثر و سازمان یافته ای با صنعت، دولت و جامعه است. دستیابی به آرمان غایی (الگوی اسلامی–ایرانی پیشرفت) با توسعه حکمت و ایجاد دانشگاه حکمت بنیان و به عبارتی دیگر؛ تناسب پویای نظر–عمل، باطن–ظاهر و جمع – فرد با راهبری نظر، باطن و جمع (با ابتنای بر فطرت) شکل خواهد گرفت.

-ماموریت اصلی دانشگاه حکمت بنیان ، تربیت انسانهای حکیم، توسط مراکز حکمت بنیان و در جهت خلق، نشر و تعالی فرهنگ علم و فناوری و در نهایت، توسعه حکمت است،

۲–مهمترین راهبردهای آموزشی دانشگاه حکمت بنیان عبارتند از:

– همسویی مفاهیم وحیانی، عقلانی و تجربی، عمل گرایی
-تعمیق بخشی به دانش، بالاترین درجه بهره وری به عنوان خروجی دانشگاه و تسری آن به
جامعه و سازمان ها، دانشگاه را به سمت نیازمحوری سوق می دهد.
-استفاده از شاخص حکمت درمیزان پیشرفت علم و فناوری
-فهم یقینی و جامع در علوم با اصلاح رابطه میان عاقل و معقول (استاد، دانشجو، متن)
-طرد انحصارگرایی در روش و بهره مندی از روش حکمی در کنار متغیرهای کمی، تجربی و...
-هماهنگی میان علم نافع و عمل متقن، مرزهای بهره وری نهفته در معنای حکمت را با سود انگاری غربی تعیین میکند، این به معنای محدود کردن دانشگاه در منفعت گرایی مادی تلقی نمی شود و از طرفی علم با معنویت پیوند می خورد.
۳- براساس بررسی های انجام شده برای تحقق حکمت؛ می بایست حکمت نظری و عملی توامان استفاده گردد، لذا دانشجویان بهتر است برای فراگیری حکمت، پس از دریافت دانش مورد نظر در هر مرحله بصورت عملی اقدام به پیاده سازی این دانش در زندگی شخصی و دانشجویی خود داشته باشند و همچنین تکالیف عملی دانشجویان توسط اساتید مرتبط با تغییر در سبک زندگی دانشجویان باشد. در راستای حکمت عملی بهتر است برنامه های علمی خارج از شهر برای یادگیری مفاهیم بصورت عملی با همراهی استاد و دانشجو با یکدیگر صورت پذیرد. و در راستای رسالت پاسخگویی اجتماعی، در برنامه های خدمت رسانی به مردم در مناسبت های مختلف ملی و مذهبی، استاد و دانشجو در کنار هم به ارائه خدمت بپردازند.

پیشنهادات

– بهسازی و متناسب سازی فضاهای کالبدی دانشگاه بر اساس راهبردهای آموزش در دانشگاه با رویکرد دانشگاه حکمت بنیان تدوین شاخص ها و ملاک های اسلامی شایسته سالاری در مدیران دانشگاهی.

ملاحظات اخلاقی

لازم به ذکر است این مقاله برگرفته از رساله دکتری دکترای مدیریت آموزش عالی می باشد که با کد رهگیری ۱۷۲۷۳۷۹ در ایرانداک و دانشگاه علامه طباطبایی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی به ثبت رسیده است.

سپاسگزاری

از استادان محترم راهنما جناب آقای دکتر عباس عباس پور و جناب آقای دکتر علی خورسندی که راهنمای بنده در معرفی منابع مختلف این تحقیق بودند و همچنین از استاد محترم مشاور جناب آقای دکتر محمدباقر خرمشاد ،کمال تقدیر و تشکر را دارم.

سهم هر نویسنده

امیر میری:مطالعه ادبیات پژوهش،جمع آوری،تحلیل و تفسیر مطالب و نگارش مقاله
عباس عباس پور: استاد راهنما و نظارت بر اجرای پژوهش و تایید محتوا و مطالب مقاله(نویسنده مسول)
علی خورسندی: استاد راهنما و نظارت بر اجرای پژوهش و تایید محتوا و مطالب مقاله
محمدباقر خرمشاد: استاد مشاور و نظارت بر اجرای پژوهش و تایید محتوا و مطالب مقاله.

تضاد منافع

بین نویسندگان تضاد منافع وجود ندارد.

منابع

1 -Fatehorad M, naghavi M, jalilvand M. wisdom based university, the foundation of the foundation of transcendent progress. The Knowledge Studies in The Islamic University J. 2013: 56(17): 471-496. [Persian]
2 -Nouri M. What is and what is the function of practical wisdom in measuring it with theoretical wisdom. Islamic Wisdom J. 2020: 7(1):33-47.[Persian]
3 -Seyyed Mazhari M, A Study of the Relationship between Wisdom and Self-Cultivation in Transcendent Wisdom.kherad Sadra J, 2011: 65(۳): 5-20.[Persian]

4 – Isfahani R, Al-Mufradat Fi Gharib Al-Quran, Beirut - Damascus: Bina; 2006[Persian]
5 –Ibn Manzoor, Arabic language, Beirut: Dar Al-Beirut; 1408 AH[Persian]
6 –Farahidi, K, Al-Ain, research by Al-Makhzoumi M, Al-Samarai I, 2th ed. Baghdad: Ministry of Culture and Media;1988.
7 –Ghorashi, Ali Akbar, Quran Dictionary, 6th ed. Tehran: Islamic Library.1992.
8 –Qofti A. History of Wisdom, translated by Daraei B, 3th ed. Tehran: University of Tehran Press, 2012[Persian]
9 –Document of Islamic University, Cultural Revolution Council of Iran, 2013.[Persian]
10 –Tabatabai M. Al-Mizan in the Interpretation of the Qur'an, translated by Seyyed Mohammad Baqir Mousavi Hamedani, 4th ed, Qom: Qom Scientific Teachers Association Publications, 1999[Persian]
11 – seyyed razi m. Nahj al-balagha. Translated by Dashti M, 1th ed.[Persian]
12 –Document of Islamic University, Cultural Revolution Council of Iran, 2013[Persian]
13- Document of fundamental transformation of education, 2011[Persian]
14- Maxwell N. How Universities Have Betrayed Reason and Humanity—And What's to Be Done About It. Hypothesis And Theory J. 2021: 2: 1-11.
15- Khajeazad M, Bigdeli S, Larijani B, Khosropanah A, Beheshti S, Yazdani S. Transcendent Philosophy of Medicine: A Deductive Synthesis According to the Transcendental Wisdom (Mulla Sadra School of Thought). Relig Health J.2020: 60(2):881-902.